

Etkileşimli Kitap Okuma

Dr. Gökçe Karaman Benli

Etkileşimli Kitap Okuma (EKO; dialogic reading), okul öncesi dönemdeki çocukların dil gelişimini ve erken okuryazarlık becerilerinin gelişimini desteklemek için yetişkin ve çocuk arasında aktif etkileşime dayalı birlikte kitap okuma etkinliği olarak ilk kez Whitehurst ve arkadaşları tarafından geliştirilmiştir (Whitehurst, Falco, Lonigan, Fischel, DeBaryshe, Valdez-Menchaca ve Caulfield, 1988; Whitehurst, Arnold, Epstein, Angell, Smith ve Fischel, 1994; Whitehurst, Epstein, Angell, Payne, Crone ve Fischel, 1994). Bu etkinlik sırasında yetişkin ve çocuk rolleri değişerek çocuk, yetişkinin yardımıyla öyküyü anlatan kişi konumuna geçmeyi öğrenir; yetişkin ise aktif dinleyici ve soru soran konumundadır. Yetişkin öykünün okunması sırasında çocuklara konuşmaları için sık sık fırsatlar verir, sorular sorar, bilinmeyen sözcükleri açıklar ve okuma boyunca öğrenilen yeni sözcükleri tekrarlayarak öğrenilmesine yardım eder (Justice ve Pullen, 2003; Whitehurst, Arnold ve diğ., 1994).

Etkililiği çok sayıda araştırma bulgusuyla desteklenmiş EKO, çocukların doğrudan sözel sözcük bilgilerini ve dinlediğini anlama becerilerini geliştirmeyi hedefleyen bir seri standart davranışların kullanılmasına dayalıdır (Justice ve Pullen, 2003; Whitehurst, Arnold ve diğ., 1994). Bu yöntem yetişkinin (a) çocuklara öykünün karakterleri, bağlamı ve olayları hakkında açık uçlu sorular sormasını, (b) çocukların cevaplarını tekrarlayarak, anlaşılır hale getirerek ve daha çok soru sorarak genişletmesini, (c) çocukları öykü okunması sırasında daha çok konuşması ve katkıda bulunması için desteklemesini ve (d) öyküyü ve öykü ile ilgili soruları seçerken çocukların ilgilerini temel almalarını gerektirir (Whitehurst, Arnold ve diğ., 1994). EKO aynı zamanda yetişkinin kitap okunması sırasında bir seri yöntemi uygulamasını gerektirir. Bu yöntemler çocuğun kitabın okunmasına aktif olarak katılımını amaçlar ve çocukların konuşmasını başlatmak ve sürdürmek için kullanılır. Bu yöntemler Tablo 1 ve 2’de özetlenmiştir.

Tablo 1. Etkileşimli Kitap Okuma Yönteminde Konuşmayı Başlatma Yolları

Konuşmayı başlatma yöntemleri	Nasıl yapılabilir?	Örnek	Etkisi
Tamamlama	Çocuktan öyküdeki bir ifadeyi veya cümleyi tamamlaması istenir.	Ö: “Ali eve doğru hızlıca koşarken ayağı taşa takıldı ve.....” Ç: “Düştü”	Çocuğun dinlediğini anlama ve dili kullanma becerilerini artırır.
Hatırlama	Çocuğa karakterler ve öyküdeki olaylar hakkında soru sorulur.	Ö: “Evde Ali’yle birlikte kim vardı?” Ç: “Arkadaşı Ayşe”	Çocuğun öyküye ilgisini ve detaylara dikkat etme becerisini artırır.
Açık-uçlu sorular	Çocuktan resimde anlatılan olayı tanımlaması istenir.	Ö: “Bu resimde neler oluyor, anlatır mısın?”	Çocuğa dili kullanması için fırsat verir.
5N soruları	Resimdeki bir objeye veya eyleme işaret edilerek çocuğun isimlendirmesi istenir.	Ö: “Bu nedir?” Ç: “Denizaltı” Ö: “Ne işe yarar?”	Sözcük bilgisini artırır.
İlişkilendirme	Öyküyü çocuğun kendi yaşamından bir şeyler ile ilişkilendirmesi istenir.	Ö: “Siz hiç denizaltı gördünüz mü?” “Nerede?” “Ne zaman?” “İki hafta önce okuduğumuz bir dergide bir denizaltının resmi vardı hatırlıyor musunuz?” vb.	Çocuğun öykülerle kendi yaşamları arasında ilişki kurmasını sağlar ve öğrenciye dili kullanması için fırsat verir.

Tablo 2. Etkileşimli Kitap Okuma Yönteminde Konuşmayı Sürdürme Yolları

Yöntemler	Nasıl yapılabilir?	Örnek	Etkisi
Başlat	Çocuktan resimdeki bir objeyi isimlendirmesi istenir veya öykünün karakterleri hakkında soru sorulur.	Ö: “Bu nedir?” Ç: “Kamyon”	Dikkati artırır. Çocuğun öyküyle ilgilenmesini sağlar. Öykü hakkındaki bilgisini artırır. Sözcük bilgisini artırır.
Değerlendir	Çocuğun cevabının doğru olup olmadığı değerlendirilir. Eğer doğru değilse, çocuğun yeni sözcüğü öğrenebilmesi için başka hangi bilgilerin verilmesi gerektiği düşünülür.	Öğretmen verilen cevabı ve eklenebilecek bilgileri düşünür.	Öğretmen çocuğa cevabı hakkında bireysel geribildirim verir.
Genişlet	Çocuğun cevabı birkaç sözcük daha eklenerek genişletilir.	Öğretmen: “Evet, büyük ve kırmızı bir itfaiye kamyonu, değil mi?”	Çocuğu biraz daha fazla konuşması için destekler.
Tekrarlat	Çocuğun cevabı tekrarlaması istenir.	Ç: “Büyük, kırmızı itfaiye kamyonu”	Çocuğun dili kullanmasını destekler.

Kaynaklar

- Ergül, C. (Editör) (2016). Dil ve Erken Okuryazarlık Becerilerinin Geliştirilmesine Yönelik Etkileşimli Kitap Okuma Programı. Eğiten Yayıncılık: Ankara.
- Justice, L. M., & Pullen, P. C. (2003). Promising interventions for promoting emergent literacy skills: Three evidence-based approaches. *Topics in Early Childhood Special Education, 23*, 99-113.
- Whitehurst, G. J., Arnold, D.S., Epstein, J. N., Angell, A. L., Smith, M., & Fischel, J. E. (1994). A picture book reading intervention in day care and home for children from low-income families. *Developmental Psychology 30*, 679-689.

Whitehurst, G. J., Epstein, J. N., Angell, A. L., Payne, A. C., Crone, D. A., & Fischel, J. E. (1994). Outcomes of an emergent literacy intervention in Head Start. *Journal of Educational Psychology, 86*, 542–555.

Whitehurst, G. J., Falco, F. L., Lonigan, C., Fischel, J. E., DeBaryshe, B. D., Valdez-Menchaca, M. C., & Caulfield, M. (1988). Accelerating language development through picture book reading. *Developmental Psychology, 24*, 552–558.